

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра прикладної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор

“ _____ ” _____ 20 __ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Політична психологія

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 05 соціальні та політичні науки

Спеціальність: 053 психологія

Освітньо- нормативна програма "Психологія"

Вид дисципліни: нормативна

Факультет **психології**

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету психології
_____ року, протокол № _____ 2

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доцент, кандидат психологічних наук, доцент
кафедри прикладної психології **МОСКАЛЕНКО ВІКТОРІЯ ВАСИЛІВНА**

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної психології

Протокол від _____, № _____

Завідувач кафедри _____ Ірина КРЯЖ

Програму погоджено методичною комісією факультету психології

Протокол від _____, № _____

Голова методичної комісії _____ Юлія ГІМАЄВА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Політична психологія**» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки першого бакалаврського рівня.

Галузь знань: 05 соціальні та політичні науки

Спеціальність: 053 психологія

Загальні компетентності:

1. Здатність застосування знання у практичних ситуаціях.
2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
3. Здатність бути критичним і самокритичним.
4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
6. Здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

1. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
3. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
4. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.
5. Здатність дотримуватися норм професійної етики.
6. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

- 1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є сформувати у студентів уявлення щодо теоретико-методологічних та прикладних основ політичної психології.
- 1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є
 - надати загальну характеристику предмета, об'єкта, основного категоріального апарата і загального методичного арсеналу політичної психології;
 - розглянути основні принципи та функції політичної психології;

- вивчити історію формування та розвитку західної та вітчизняної політичної психології;
- опанувати основні ідеї політико-психологічних теорій;
- надати уявлення про психологію політичного індивіда, психологію політичної еліти та політичного лідерства, психологію мас та масових проявів тощо;
- розглянути актуальні проблеми вітчизняної політичної психології.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	8-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	10 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
3 год.	3 год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання: ПР1, ПР2, ПР3, ПР4, ПР10, ПР14, ПР17.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Загальна характеристика політичної психології

Тема 1. Політична психологія як наука.

1. Загальна характеристика політичної психології як наукового знання.
2. Методологія і теорія політичної психології.
3. Основний категоріально-термінологічний апарат політичної психології.

Тема 2. Історія політичної психології: вітчизняний та зарубіжний досвід.

1. Політико-психологічні підходи зарубіжних дослідників.
2. Теоретики психоаналізу і дослідники феномену натовпу: різний погляд на політико-психологічну проблематику.
3. Розвиток політико-психологічних поглядів у вітчизняній політичній психології.

Тема 3. Психологія політичної особистості.

1. Поняття політичного індивіда, його природа та основні типи.

2. Політична соціалізація індивідів.
3. Політична культура як синтез політичної свідомості, менталітету та поведінки.

3

Тема 4. Психологія мас та масової свідомості.

1. Маси у політиці
2. Масові комунікації.
3. Психологічна природа масовидних політичних явищ.

Розділ 2. Актуальні проблеми політичної психології.

Тема 5. Психологія влади та лідерства.

1. Влада та політична еліта як соціально-психологічні поняття.
2. Феномен політичного лідерства: психологічні теорії та типології.
3. Психологічний портрет політичного лідера.

Тема 6. Електоральна політична психологія.

1. Основні напрямки в електоральній політичній психології.
2. Соціально-психологічні особливості електорату.
3. Загальна характеристика психологічних маніпуляцій у політиці.

Тема 7. Прикладні проблеми політичної психології.

1. Класифікація методів політичної психології.
2. Психолог у політиці.
3. Актуальні проблеми політичної психології в Україні та сучасному суспільстві.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Загальна характеристика політичної психології												
Тема 1. Політична психологія як наука		2	4			1		1	2			1
Тема 2. Історія політичної психології: вітчизняний та зарубіжний досвід.		4	4					1	2			
Тема 3. Психологія політичного індивіда.		2	4					0,5	0,5			
Тема 4. Психологія мас та масової свідомості.		2	4					0,5	0,5			
Разом за розділом 1		10	16			1		3	5			1

Модуль 2. Актуальні проблеми політичної психології											4
Тема 5. Психологія влади та лідерства.		2	4					1	2		
Тема 6. Електоральна політична психологія.		2	4			1		1	2		1
Тема 7. Прикладні проблеми політичної психології.		2	4			1		1	1		1
Разом за розділом 2		6	16			2		3	5		2
<i>Усього годин</i>		16	32			3		6	10		3

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин/Денне	Кількість Годин/Заочне
	Загальна характеристика політичної психології як наукового знання.	2	1
	Зарубіжна та вітчизняна політична психологія: основні підходи.	2	1
	Політична соціалізація індивіда, основні етапи становлення політичних суб'єктів.	2	1
	Політична культура як синтез політичної свідомості, менталітету та поведінки.	2	1
	Психологічні особливості влади та мас.	2	1
	Особливості електоральної політичної психології.	2	1
	Прикладні аспекти сучасної політичної психології.	4	
	Разом	16	6

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
10.	Підготовка до контрольної роботи	1	1
11.	Підготовка до заліку	2	2
		3	3

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ (не передбачені)

7. Методи контролю

5

Для здійснення проміжного контролю використовуються методи усного та письмового опитування, написання тестової залікової роботи, виступів студентів при обговоренні визначених питань, захист реферату та підготовки та захисту презентації. Презентація як результат самостійної роботи студентів має бути представлена у форматі Power Point або будь-якому іншому форматі офісних додатків Microsoft Office.

У якості поточного контролю передбачено такі **форми контролю**:

- поточний контроль аудиторної роботи на лекційних та семінарських заняттях,
- практичні роботи,
- контрольні роботи,
- оцінка презентацій з виконання самостійної роботи за темами занять,
- залікова робота

Критерії оцінювання навчальних здобутків студентів

Протягом навчального семестру з курсу «Політична психологія» студент може *набрати 100 балів*.

Тип роботи	Максимальна кількість балів
Залікова письмова робота	40
Доповідь-презентація про політичного лідера	12
Поточна аудиторна робота на семінарах	16x3=48
Загальна кількість балів	100

Залікова робота

Залікова робота є письмовою роботою, яка складається із двох завдань. Перше завдання містить 20 тестових питань теоретичного характеру. За кожну правильну відповідь студент отримує 1 бал, що в сумі становить максимально 20 балів. Відповідь на це питання – це самостійне осмислення теоретичного матеріалу з відповідної теми. Друге завдання стосується розкриття закономірностей розвитку певного виду поведінки у політиці. У другій частині студентам пропонується проаналізувати та проінтерпретувати закономірності політичної поведінки індивідів. Це завдання оцінюється в 20 балів максимально, та має вигляд описового характеру, тобто есе.

20 балів ставиться, якщо зміст питання повністю розкрито, викладення чітке, логічне й послідовне.

10 балів ставиться, якщо зміст питання у цілому розкритий вірно, проте наявні декілька незначних недоліків, або один з аспектів питання розкритий тільки схематично, або є одна суттєва помилка у розкритті другорядного аспекту питання.

7 балів ставиться, якщо зміст питання розкритий у цілому вірно, але схематично, без подробиць чи конкретизації, або розкрито не всі основні аспекти питання, або є помилки у розкритті основних аспектів питання.

5 балів ставиться, якщо у цілому вірно, але надто схематично, розкритий тільки один основний аспект питання, наявні суттєві помилки у розкритті основного аспекту питання.

2 бали ставиться якщо частково обговорений тільки один аспект питання, можливо не основний.

0 балів – відповідь на питання відсутня.

Підготовка презентації «Психологічний портрет політичного лідера».

Презентація «Психологічний портрет політика» складається зі структурного опису 4 компонентів (аналіз особистості політика, аналіз характеристик послідовників, аналіз відношень між політиком та послідовниками, та аналіз ситуації). На першому занятті студент обирає особистість політичного лідера, яка його цікавить, і готує -презентацію про нього, описуючи психологічні особливості лідера: особливості мотиваційно-ціннісної системи, відношення до певних питань чи осіб, особливості вербальної та невербальної поведінки у різних сферах життєдіяльності тощо. Доповідь заслуховується та обговорюється на семінарських заняттях.

12 балів – студент опрацював необхідну літературу та максимально різнобічно розповів про політичного лідера;

5-10 балів – студент висвітлив лише деякі окремі особливості портрету політичного лідера, залишивши поза увагою інші історико-психологічні особливості політичної діяльності;

0-5 балів – студент не підготував логічної, структурованої презентації за обов'язковими складовими.

Поточна аудиторна робота на семінарах

Аудиторна робота на семінарах може оцінюватися до 3 балів за заняття (максимум – 10 балів за семестр):

3 бали – студент сумлінно підготувався до заняття і надав вичерпну відповідь на поставлене запитання;

2 бали – студент надав часткову відповідь на поставлене запитання;

1 бал – студент відповідав поверхове і поодинокі;

0 балів – студент не готувався до заняття і не може надати відповіді на поставлене запитання.

Якщо студент із поважних причин пропустив заняття, в якості відпрацювання матеріалу йому пропонується підготовка реферату з різних напрямків політичної психології, що фіксується у вигляді конспекту. Успішна презентація підготовлених власноруч матеріалів оцінюватиметься максимально в один бал. Реферативна робота (теми у методичних рекомендаціях автора) складається в індикативному реферуванні (розширеному анотуванні) книг (монографій, збірників праць, збірників доповідей тощо), а також наукових статей (теоретичних, експериментальних, методичних, описових, оглядових) за темою у конспекті.

Студент є допущеним до підсумкового семестрового контролю за умов відвідування лекцій та практичних занять, та виконання доповіді-презентації.

8. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Поточний контроль, самостійна робота					Заліков а робота	Сума			
Розділ 1			Розділ 2			Контрольна робота	Презентація		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	3	1	
15			15			7	15	40	
Максимальна кількість балів					24	21	15	40	100

T 1, T2....T9 – теми розділів

Шкала оцінювання

Критерії оцінювання	Кількість набраних	Рівень компетентності
---------------------	-----------------------	--------------------------

	балів	Оцінка за 2-бальною системою	7
Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна та може виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок	90 – 100 80-89 70-79 60-69 50-59	зараховано	високий (творчий) достатній (конструктивно-варіативний) середній (репродуктивний)
Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу, елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	1-49	не зараховано	Низький (рецептивно-продуктивний)

9. Орієнтовні питання для підготовки до заліку:

1. Зміст поняття «політична психологія».
2. Предмет і методи політичної психології.
3. Основні напрями політичної психології.
4. Основні особливості політичної психології.
5. Основні поняття та категорії політичної психології.
6. Зарубіжна політична психологія.
7. Вітчизняна політична психологія.
8. Природа та походження політичного індивіда.
9. Типи політичних індивідів.
10. Класифікації політичної орієнтацій.
11. Політична соціалізація: становлення особистості.
12. Проблеми політвиховання і політосвіти.
13. Особливості формування політичної свідомості.
14. Форми політичної поведінки.
15. Політична участь: основні причини і мотиви.
16. Форми політичної участі людини.
17. Індивідуальний стиль політичної діяльності.
18. Політична культура індивіда, типи і функції.
19. Особливості «національного характеру», головні риси українців.
20. Поняття «масової психології».
21. Психологія мас и масової свідомості.
22. Масові комунікації.
23. Психологія політичної влади і лідерства.

24. Психологія політичної еліти.
25. Портрет сучасної політичної еліти.
26. Поняття «політичний лідер», психологічні типи лідерів.
27. Психологічні теорії політичних еліт.
28. Класифікації мотивації поведінки політичних лідерів.
29. Імідж політичного лідера: вихідні характеристики.
30. Електоральна політична психологія.
31. Політичний маркетинг і політичні маніпуляції.
32. Особливості політичної реклами і ПР.
33. Політичні технології під час електоральних кампаній.
34. Образ харизматичного лідера.
35. Психологія екстремізму, національних конфліктів та тероризму.
36. Основні напрямки та ефективність роботи професійних психологів в політиці.

11. Рекомендована література

Базова

1. Головатий М.Ф. Політична психологія: навч. посібник для вузів: К.: МАУП, 2001.- 136с.
2. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. - М.: Новая школа, 1996. - 351с.
3. Кирилук Ф.М., Кремень Л.А., Ирхин Ю.В. Психология и политика. Учеб. пособие, - К, 1993.
4. Лактіонов О.М. Політична психологія: на шляху до нової парадигми//Вісник ХНУ. Серія "Психологія". - №550 (частина 2). - 2002. -с. 164-166.
5. Ольшанский Д.В. Основы политической психологии. - Екатеринбург: Деловая книга, 2001. - 496с.
6. Ольшанский Д.В. Политико-психологический словарь. - М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. - 576 с.
7. Политическая психология: Учебное пособие для вузов/под общей ред. А.А.Деркача, В.И.Жукова, Л.Г. Лаптева. - М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. - 858 с.
8. Політична психологія. Навчальний посібник/Ред. С.О.Матвеева . - Київ: ЦУЛ, 2003.-216 с.
9. Політична психологія: Конспект лекцій до навч. модуля/ Укл. М.М. Лагунової, М.І.Пірен, В.А.Рибкало. - К., 2002. - 61с.
10. Слюсаревський М.М. Ілюзії і колізії: Нариси, ст., інтерв'ю та теми політ, та ентич. психології/ Переднє слово чл.-кор. НАН України М.В. Поповича. - К.: Гнозис, 1998.-234с.

12. Інформаційні ресурси

1. <http://www.koob.ru> – бібліотека психологічної літератури;
2. <http://www.myword.ru> – бібліотека психологічної літератури (понад 2500 книг з психології);
3. <http://www.psylib.ukrweb.net/books/psiteol/index.htm> – «Психологічні теорії і концепції особистості» – словарь - довідник;
4. <http://www.psi.webzone.ru/> – Психологічний словник;

5. [http:// www.rasvitie.com.ru](http://www.rasvitie.com.ru) (збір психологічних тестів);
6. [http:// www.flogiston.ru](http://www.flogiston.ru) – довідник та першоджерела класиків психології;
7. [http:// www.phsylib.ru](http://www.phsylib.ru) – (електронна бібліотека психологічної літератури);
8. [http:// shulenina.narod.ru](http://shulenina.narod.ru) - (довідник та навчальні посібники з політичної психології);
9. http://www.sitnikov.com/market/literature/political_analisys/political_psychology/ (статті з політичної психології);
10. <http://ispp.org.ua/biblioteka.htm> - сайт Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України (власна електронна бібліотека).

13. Методичне забезпечення:

1. Робоча програма з дисципліни;
2. Москаленко В.В. Політична психологія: методичні рекомендації для студентів ВНЗ. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 24 с.
3. Москаленко В.В. Політична психологія / Навчальний посібник / В.В. Москаленко – Харків, 2017.

Завдання для самостійної роботи для студентів, які перебувають у відрядженні за програмою академічної мобільності

Форма роботи	Максимальна кількість балів
1. Підготувати презентацію та письмовий огляд одного теоретичного питання (на Ваш вибір) із орієнтовних питань до заліку (див.стор.7-8 у ОРП).	Презентація – максимум 20 б. Письмовий огляд – максимум 20 б.
2. Відпрацювання практичних занять через написання есе на тему: «Психологічний портрет політика» (на Ваш вибір)	Максимум 60 балів

Презентація – це 10-15 слайдів, що містять короткі тези - відповідь на одне теоретичне питання із орієнтовних питань до заліку, яка виконується в Point Power. (за планом).

Письмовий огляд теоретичного питання – це розкриття теоретичного питання на 2 стор. Times New Roman, 12 кегль, інтервал 1, поля (л, п, в, н), мм: 20, 10, 10, 10.

Вимоги: формулювання теми відповіді на питання і відповідність змісту заявленої теми, відсутність плагиату (цитати мають бути в лапках), використання не менш, ніж 3-х джерел, логічність, послідовність, глибина висвітлення теми, порівняння та узагальнення різних поглядів/оцінок/фактів, відповідність вимогам до оформлення, належне оформлення посилань на джерела інформації (бібліографічний опис публікації, web-адреса для інтернет-ресурсів тощо).

Письмовий огляд теоретичного питання студента(ки) гр. ПС-xx Прізвище І.Б.	
Тема	
Текст, текст, текст.....	
Висновок:	
Інформаційні джерела:	
1.	
2.	
3.	

Критерії оцінювання письмового огляду:

20 балів ставиться, якщо зміст питання повністю розкритий, викладення чітке, логічне й послідовне.

15 балів ставиться, якщо зміст питання у цілому розкритий вірно, проте наявні декілька незначних недоліків, або один з аспектів питання розкритий тільки схематично, або є одна суттєва помилка у розкритті другорядного аспекту питання.

10 балів ставиться, якщо зміст питання розкритий у цілому вірно, але схематично, без подробиць чи конкретизації, або розкрито не всі основні аспекти питання, або є помилки у розкритті основних аспектів питання.

5 бали ставиться, якщо у цілому вірно, але надто схематично, розкритий тільки один основний аспект питання, наявні суттєві помилки у розкритті основного аспекту питання.

2 бали ставиться якщо частково обговорений тільки один аспект питання, можливо не основний.

Есе на тему: «Психологічний портрет політика».

Есе – творча робота, у вільній формі, виклад власних думок за запропонованою темою, підготовлений на основі вивчення цієї проблеми.

Есе складається зі структурного опису таких компонентів (аналіз особистості політика, біографія, політичний шлях, послідовники, специфіка діяльності тощо).

Студент обирає конкретного політичного лідера, яка його цікавить, і описує **2 складові:**

1. Особистість політика через: індивідуально-психологічні особливості політика, особливості мотиваційно-ціннісної системи, відношення до певних питань чи осіб, особливості вербальної та невербальної поведінки у різних сферах життєдіяльності тощо.
2. Зовнішні ситуаційні фактори через: політичний устрій та політичну культуру даної країни; національно-історичну ситуацію; національний менталітет, характер і культурні традиції, соціальний аспект – кількісний і якісний склад електорату; політико-практичний аспект, що передбачає політологічний аналіз, аналіз економічних ресурсів та ідеологічної платформи; політичний шлях лідера – дослідження етапів політичного життя, динаміки політичного розвитку лідера з виявленням елементів циклічності і періодичності; наявність харизми, здатність до переконання своїми ідеями аудиторії, медіапростір політичного лідера, здатність до політичної гри тощо.

Вимоги до оформлення есе:

Обсяг есе - **3 стор.**, Times New Roman, 12 кегль, інтервал 1, поля (л, п, в, н), мм: 20, 10, 10, 10.

Есе
студента(ки) гр. __-хх Прізвище І.Б.
Тема
Текст, текст, текст.....

Критерії оцінювання есе:

15-20-балів – студент опрацював необхідну літературу та максимально різнобічно розповів про політичного лідера;

5-10 балів – студент висвітлив лише деякі окремі особливості портрету політичного лідера, залишивши поза увагою інші історико-психологічні особливості політичної діяльності;

0-5 балів – студент не підготував логічної, структурованої презентації за обов'язковими складовими.

